

Byahornet

ÅRGÅNG 52 1993

4

-lund

PRÄSTDOTTERN I BARA OCH BELSEBUB

I häxprocessernas spår följde mycken vidskepelse under 1700-talet. Tanken att psykiska sjukdomar berodde på att den onde eller hans demoner tagit sin boning i den sjukes kropp var mycket utbredd inte bara bland allmogen. Man får ett gott exempel på detta i en märklig och skrämmande tilldragelse inom kyrkoherdefamiljen i Bara och Mölleberga i början av 1700-talet.

I Skånska Aftonbladet 1 dec. 1928 skriver signaturen -lund (tyvärr oidentifierad) en artikel om händelsen.

Vi tror att våra läsare med stort intresse kommer att ta del av det dramatiska händelseförloppet i den skånska prästgården år 1709.

LKJ

I 1700-talets början tilldrog sig en flicka i Malmötrakten stor uppmärksamhet på grund av det hemlighetsfulla skimret som omgav henne. Det var prästdottern Söster Hyphauff i Bara, vilken led av en "morbus magicus" och ansågs vara besatt av djävulen. Hennes far, pastorn i Bara Gottfried Hyphauff (död 1719) författade på inflytelserika mäns uppmaning en detaljerad skildring om sin dotters märkliga sjukdom, och det är ur denna vi här skola lämna några utdrag.

En kväll i november 1709 hade Söster,

som då var 17 år gammal, gått in i en kammare för att hämta ljus. Emellertid kom hon förskräckt tillbaka, "klagandes att henne kom något ont före". Under kvällsmåltiden strax därefter hade hon ont i högra tummen, så att kniven föll ur handen. "Men därefter kl. 9 tog pinan över hand i fingret, så att hon över den olidlige pinan och smärtan måste ropa och klaga i tre nätter och dagar, ändock intet syntes på fingret utan en liten brun pricka". Man sände nu bud till apoteket efter Theriac, ett bland allmogen på denna tid mycket omtyckt husmedel, men detta hjälpte inte. "Efter tre dagar for passionen om aftonen kl 9 av högra fingret hän i vänstra axeln och sidan" och flyttade sig därpå ner i låret. Hon fick ingen ro vare sig natt eller dag. Därefter började hon fantisera, "föregivande att det voro många omkring, som vore lustiga och dansade", men efter familjens läsande och sjungande försvann denna fantasi för en tid. "Emellertid fick hon faseliga tillfällen, ity hon miste målet, hörseln och synen, och stodo hennes ögon helt öppna hela dagen igenom och icke rördes mer än på en död människa, därefter gav hon många suckningar av sig, så höga och starka, att de kunde höras långt utom huset. Därpå föll hon i så häftigt dånande, att hon hela timmar var borte lika som död, vilket kunde hända sig 6, 7, 8 eller flera resor om dygnet." Så blev hon

"krumpen" och låg orörlig i tre dygn. Dessa anfall fortsatte till kyndelsmässotiden 1710, då "kroppen begynte starkt arbeta, bröstet högt upphävas, huvudet kasta sig tillbaka, så att ansiktet låg emellan hennes skuldror, därpå lät hon sig höra med fase- ligt rytande som ett lejon."

Genom familjens sjungande och bedjande gingo anfallen bort för en liten tid, men så kommo de åter och fortsatte ett helt år igenom. Anfäktelserna voro så svåra, att 4 à 5 personer med möda kunde hålla och styra henne. Frestaren "gjorde henne blind, dum, döv; han vred hennes mun upp till bågge öronen; bräckte hennes sido- och bröstben, så att det kunde höras, gjorde henne jämmerligen illa och gjorde henne helt lemmalästad, så att hon kunde varken gå eller stå utan måste bäras av och i säng... Fienden förskapade ofta illa hennes ansikte, missbrukade illa hennes röst till åtskilliga kreaturs efterhärmande, såsom kalkon, anka, hund, katt etc." Ofta avhöll hon sig från all mat och dryck i flera, ja, ända upp till 18 dygn, "klagandes, att det onda som kom på henne med dånande, satte sig i halsen och förmente henne att svälja". Ett par gånger försökte man dock truga i henne mat, men så snart hon fick denna i munnen, "kom det onda på henne, så att hon rasade, sträckte och kastade sig och fick icke en gång svälja maten, utan den låg några dagar i munnen, så att hon varken kunde få den i sig eller av sig". Slutligen föregav hon sig ej få lov att äta i prästgården, varför man måste hyra kam- mare åt henne ute i byn och hålla folk att sköta och vakta henne.

Under de perioder hon var fri från sitt onda kunde hon säga vad som skedde på

andra håll, "ett och annat som sedan be- fanns så vara". Men anfäktelserna lämnade henne inte för någon längre tid. "Hon kunde ofta kröka sig som en orm och tumla sig som en boll, springa med oman- nerlig hastighet upp och sätta sig på röstet över sängen, som dock var så svagt, att man icke dristigt kunde sätta ett litet barn därpå; åter kunde hon fara upp i fönstret och sätta sig med kropp och bågge fötterna i fönsterkarmen, som dock icke var ett kvarter bred, med flera slike upptåger".

Sedan flickan kom bort från prästgården, kunde hon äta och dricka som andra, men då anfallen kommo över henne, måste hon föras hem.

Under året 1712 blev Söster Hyphauff emellertid fri från anfäktelserna, och det var då pastor Hyphauff uppsatte sin berättelse. Under de två följande åren föreligga inga underrättelser om flickan, men från året 1714 finnes en i riksarkivet bevarad "sannfärdig berättelse om vad med min fattiga kära syster den 31 juli och d. 1 aug. 1714 sig tilldragit". Berättelsen är nedskri- ven i Malmö 1717 av den sjukas broder komminister Hyphauff och meddelar en del märkliga detaljer.

Den 31 juli, sedan hon ett par dagar tidigare haft en anfäktelse, bad Söster sin bror att ta henne med i kyrkan påföljande dag, som var söndag, och med försam- lingens tillhjälp med bön och åkallan strida för henne. Efter någon tvekan beslöt kom- ministern att tillmötesgå hennes önskan. Han ordnade det därför så, att han genom hjälp av en ämbetsbroder blev befriad från predikan, och när gudstjänsten var över förkunnade han från predikstolen i Bara kyrka sitt kristliga uppsåt "förmanandes

därjämte, att om någon i församlingen funnes, som fruktade att vara närvarande vid den förestående akten, vilken torde bli något sällsam och faselig, så skulle densamma göra avträde. De övriga uppmuntrades att först anropa Gud om nåd och tro till att kunna kämpa en god kamp, vilket hela församlingen under suckar och tårar åhörde och förmärkte jag hos dem en trösterik benägenhet därtill".

Innan flickan kom in i kyrkan höll komministern en liten andaktsstund med församlingen och hade därvid en utläggning över ett kapitel i Jobs bok, i anslutning till vilken han påminde om huru satan en söndag "uti en virvelvind kom in i kyrkan och där angrep den fattiga människan, varför man nu på dess egen begäran ville taga henne i Guds hus igen i det hopp att satan henne däruti åter måtte övergiva".

När nu flickan kom i kyrkdörren, möttes hon av brodern, som tilltalade henne med följande ord: "Välkommen kära syster, huru står det nu till med dig?" - "Jag pinas så", svarade hon, och tillspord av vem, svarade hon: "Av monsieur Fahn". - "Fy", replikerade brodern, "nu måste du intet längre kalla honom så, utan har han hittills haft dig under sitt kommando och tvingat dig till att så titulera sig, så skall du nu fatta mod och stå honom emot och uti intet lyda honom eller hans befallning". "Därpå utbrast ock församlingen i obeskrivelig gråt och skrän". - Skriver komministern - "men jag lät hava den sjuka fram och falla på knä för altaret, då vi sjöngo Herre Gud Fader stat oss bi, men så snart vi begynte därmed, tog anfäktingen med sådan force på henne, att oansett 20 à 30 personer stodo omkring henne och lågo inpå varandra till att hålla och styra

henne, så var dock hennes starkhet så stor, att hon skjutsade dem alla hit och dit från den ena sidan till den andra".

Sedan bönen var slut, och det märktes, att hon i stående ställning var svårare att hantera, lade man henne på en bolster, som placerades på kyrkogolvet. Det oaktat kunde de personer, som voro henne närmast, "icke utan största möda, svett och pust" hålla henne; "icke dess mindre lyfte hon bröstet i vädret och kastade huvudet tillbaka, så att hennes ansikte låg emellan hennes skuldror, och man måtte undra, att icke hennes hals bräcktes".

Nu begynte "hon, eller rättare att säga fienden genom henne att låta efter alla slags kreatur, rytande som ett lejon, skällde som en hund, gol som en hane, gnall som en katt etc.". Då Hyphauff talade till sin syster, svarade en grov röst genom hennes mun, förklarande sig vara "Monsieur Fahn". "Komministern spottade åt denne stolte ande, och det blev hetsigt samtal mellan de båda makterna, och de två spottade varandra i ansiktet".

Mellan anfäktingarna frågades patienten, "var det onda mest stod i kroppen, och fick tid efter annan till svar, att det flytte sig ifrån låret till magen och ur magen upp i bröstet, och i vilken lem det onda var, där förmärktes synnerlig motion och rörelse. Detta gav mig gott hopp att fienden således nalkades munnen och utgången", skriver komministern.

Anfäktingen släppte den stackars flickan för några minuter, men blott för att komma tillbaka med förnyad styrka. Den lede begynte åter "så grueligen ryta genom henne, att fast alla däröver förskräcktes". Efter ännu en stunds exorcism blev man varse "en fluga sittande vid hennes muns-

vik (mungipa), därifrån flög den och satte sig på näsan, vilket strax togs ad notam, enär man påminde sig att hin onde två gånger hade kommit till henne i en flugas skapelse".

I en läkarvetenskaplig avhandling från nyare tid, där detta fall framdrages, framhålls, att den här ifrågavarande flickan utan tvivel led av hysteri. Hon var föremål

för mycket deltagande, och resande från långväga håll kommo för att skåda henne. År 1718 kom biskop Jesper Svedberg till Bara och uppmanade flickan att bikta sig för honom. Och i sin bikt beskylld flickan sin far och bror för svåra saker mot henne. Dessa angivelser böra dock tagas med försiktighet. Man kan hålla för möjligt, att beskyllningarna, medvetet eller omedvetet, gripits ur luften.

